

บทที่ ๗

บทสรุป

การศึกษาบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และบทบาทของสมาชิกวุฒิสภาที่ผ่านมาในรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๒ และในรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๘ พ.ศ. ๒๕๑๙ ในส่วนที่เกี่ยวกับการเสนอร่างพระราชบัญญัติ การควบคุมฝ่ายบริหารโดยการตั้งกระทู้ถาม และการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ การควบคุมฝ่ายบริหารโดยการตั้งกระทู้ถาม และการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี และบทบาทของคณะกรรมการประจำสภา พบว่าความแตกต่างของบรรยากาศทางการเมือง เป็นตัวกำหนดบทบาทในการปฏิบัติหน้าที่ทั้งของสมาชิกสภาผู้แทนและสมาชิกวุฒิสภา โดยมีข้อสรุปดังนี้ :-

๑. บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนในการเสนอร่างพระราชบัญญัติในรัฐสภาทั้งสามสมัยจากการศึกษาเปรียบเทียบพบว่า สมาชิกสภาผู้แทนในรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๘ และ พ.ศ. ๒๕๑๙ ได้แสดงบทบาทในด้านนี้อย่างเต็มที่ โดยเสนอร่างพระราชบัญญัติถึงร้อยละ ๕๐ ของร่างพระราชบัญญัติทั้งหมดและจำนวนสมาชิกที่สนใจในบทบาทด้านนี้ก็มีถึงร้อยละ ๔๐ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด ส่วนสมาชิกสภาผู้แทนในรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๒ เสนอร่างพระราชบัญญัติเพียงร้อยละ ๖๕.๕๗ และมีจำนวนสมาชิกสนใจในบทบาทด้านนี้เพียงร้อยละ ๒๖.๔๘ มีข้อน่าสังเกตว่าพรรคประชาธิปัตย์ เป็นพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวที่เสนอร่างพระราชบัญญัติ เข้าสู่รัฐสภาสูงที่สุดทั้งสามสมัย ไม่ว่าในขณะนั้นจะอยู่ในฐานะพรรคฝ่ายค้านหรือพรรคฝ่ายรัฐบาลก็ตาม

ประเภทของร่างพระราชบัญญัติที่ได้รับความสนใจจากสมาชิกสภาผู้แทนในรัฐสภาทั้งสามสมัยมากที่สุด คือ ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการบริหารราชการ การเกษตรกรรม การยุติธรรม และสิทธิเสรีภาพ และการเศรษฐกิจ เนื่องจากร่างพระราชบัญญัติเหล่านี้เป็น เรื่องหลักสำคัญต่อประเทศ และสะท้อนให้เห็นปัญหาและความต้องการที่จะแก้ไขให้ดีขึ้น ร่างพระราชบัญญัติที่เสนอเข้าสู่สภาทั้งหมดนี้ แม้ว่าจะมีเป็นจำนวนมาก แต่ก็ผ่านเป็นกฎหมายได้จำนวนเล็กน้อยเท่านั้น ซึ่งมีอัตราสูงที่สุดในรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๒ คือร้อยละ ๒.๘๗ เท่านั้น ผิดกับร่างพระราชบัญญัติที่เสนอโดยคณะรัฐมนตรี ซึ่งสามารถผ่านเป็นกฎหมายได้ในอัตราที่สูงกว่า

สรุปได้ว่า สมาชิกสภาผู้แทนในรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๔ และ พ.ศ. ๒๕๑๙ มีบทบาทในการเสนอร่างพระราชบัญญัติที่สูงกว่าสมาชิกสภาผู้แทนในรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๒ และยังมีลักษณะที่ก้าวหน้ากว่าด้วย โดยดูได้จากร่างพระราชบัญญัติต่างๆ ซึ่งผิดกับในรัฐสภาสมัย พ.ศ. ๒๕๑๒ ซึ่งมีลักษณะเป็นงานประจำ

๒. บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการควบคุมฝ่ายบริหารโดยการตั้งกระทู้ถามปรากฏว่าสมาชิกสภาผู้แทนในรัฐสภาทั้งสามสมัย ตั้งกระทู้ถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของกระทรวงมหาดไทยมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงไปคือกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และสำนักนายกรัฐมนตรี โดยให้ความสนใจต่อกิจกรรมด้านการเกษตร การเศรษฐกิจ และการบริหารราชการของรัฐบาลเป็นหลักสำคัญเพราะว่า ปัญหาเหล่านี้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศโดยตรง ความสนใจในกิจกรรมเหล่านี้แตกต่างกันก็ตรงที่ สมาชิกสภาผู้แทน พ.ศ. ๒๕๑๒ เน้นกิจกรรมด้านการบริหารราชการเป็นอันดับแรก ส่วนสมาชิกสภาผู้แทน พ.ศ. ๒๕๑๔ และ พ.ศ. ๒๕๑๙ เน้นกิจกรรมด้านการเกษตรกรรม ทั้งนี้ น่าจะเพราะบรรยากาศทางการเมืองหลัง ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ ได้ทำให้กลุ่มเกษตรกรเคลื่อนไหวรวมตัวกัน เรียกร้องให้รัฐบาลช่วยเหลือและปกป้องผลประโยชน์ของพวกเขา โดยการประท้วง การเดินขบวน ฯลฯ ซึ่งทำให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบความเดือดร้อนเหล่านี้ด้วยอย่างจริงจัง

สมาชิกสภาผู้แทน พ.ศ. ๒๕๑๔ ตั้งกระทู้ถามมากที่สุด คือร้อยละ ๔๗.๙๔ ส่วนผู้แทนในรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๒ และ พ.ศ. ๒๕๑๙ ตั้งกระทู้ถามประมาณร้อยละ ๔๐ ของจำนวนสมาชิกสภาทั้งหมด จากการศึกษาพบว่าจำนวนผู้แทนใหม่มีมากกว่าผู้แทนเก่าในรัฐสภาทั้งสามสมัย แต่ปรากฏว่าในรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๒ ผู้แทนเก่ามีบทบาทมากกว่าผู้แทนใหม่ ในการตั้งกระทู้ถาม ส่วนในรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๔ และ พ.ศ. ๒๕๑๙ ผู้แทนใหม่มีบทบาทในด้านนี้มากกว่าผู้แทนเก่า ทั้งนี้ น่าจะ เป็นผลมาจากสภาพการณ์ทางการเมืองที่เปลี่ยนไปผลักดันให้ผู้แทนใหม่มีความกระตือรือร้นต่อการแสดงบทบาทในการควบคุมรัฐบาลโดยการตั้งกระทู้ถามมากขึ้น และจากการศึกษาพบว่าสมาชิกสภาผู้แทนนิยมการตั้งกระทู้ถาม เพื่อเป็นการควบคุมการดำเนินงานนโยบายของรัฐบาลอย่างยิ่ง โดยเฉพาะสมาชิกพรรคฝ่ายค้าน เพราะถือเป็นหน้าที่โดยตรงอยู่แล้ว

๓. บทบาทของคณะกรรมการสามัญประจำสภา ทำหน้าที่เป็นจักรกลที่สำคัญในการดำเนินงานของรัฐสภา เปรียบเสมือนกับเป็นสภาเล็ก โดยปกติงานของคณะกรรมการสามัญเป็นเรื่องงานประจำทั่วไป ซึ่งไม่มีความซับซ้อนมากนัก ในรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๒ ประกอบด้วยกรรมการ ๗ คณะ คณะละ ๑๑ คน ส่วนในรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๘ - พ.ศ. ๒๕๑๙ ประกอบด้วยกรรมการ ๑๑ คณะ คณะละ ๑๙ คน

งานของคณะกรรมการสามัญในรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๙ มีมากที่สุดถึง ๔๓ เรื่อง เมื่อเปรียบเทียบกับงานของคณะกรรมการสามัญในรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๘ ซึ่งมีจำนวน ๓๙ เรื่อง และในรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๒ มีจำนวน ๔๖ เรื่อง ทั้งนี้โดยเปรียบเทียบกับช่วงเวลาในการดำเนินงานด้วย เหตุผลที่ทำให้คณะกรรมการสามัญในรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๘-๒๕๑๙ มีบทบาทมากกว่ากรรมการสามัญในรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๒ ก็เนื่องมาจากการตีความคำว่า "วงงานของสภา" และ "อำนาจหน้าที่ของสภา" แตกต่างกัน คือ ในรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๒ คำว่า "วงงานของสภา" มีความหมายเพียงการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่ประชุมสภาสั่งให้พิจารณาเท่านั้น ทั้งนี้เพราะว่า ฝ่ายบริหารต้องการจำกัดบทบาทของรัฐสภา ซึ่งทำให้สถาบันรัฐบาลอ่อนแอและไร้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน แม้ว่าคณะกรรมการต่างประเทศ จะได้พยายามต่อสู้เพื่อขยายอำนาจและบทบาทของกรรมการให้กว้างขวางขึ้น แต่ก็ต้องประสบกับความล้มเหลว ส่วนคณะกรรมการสามัญในรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๘ และ พ.ศ. ๒๕๑๙ ได้ตีความว่า อำนาจของกรรมการไม่ได้จำกัดอยู่แต่เพียงการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติเท่านั้น แต่รวมถึงการศึกษาปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน นโยบายของรัฐบาลและปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน โดยเฉพาะที่สำคัญก็คือการควบคุมรัฐบาล ซึ่งไม่เคยมีมาก่อนในอดีต และยังมียุทธศาสตร์ในการริเริ่มเสนอร่างพระราชบัญญัติอีกด้วย รวมทั้งการเดินทางไปปฏิบัติงาน การไปศึกษาสถานการณ์ต่างๆ เป็นต้น บทบาทของคณะกรรมการเหล่านี้มีทั้งผู้เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ซึ่งในที่สุด เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๙ ที่ประชุมประธานคณะกรรมการสามัญของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ได้มีมติว่า คณะกรรมการสามัญประจำรัฐสภามีอำนาจในการกระทำกิจการหรือพิจารณาสอบสวน หรือศึกษาเรื่องใดๆ อันอยู่ในอำนาจหน้าที่ของสภา และมีอำนาจในการ

ควบคุมการบริหารงานของรัฐบาล แต่การกระทำเหล่านี้ จะต้องได้รับการมอบหมายจากสภาเสี้ยวก่อน ซึ่งปรากฏว่ามตินี้ คณะกรรมาธิการสามัญคณะต่างๆ ได้เพิกเฉยเสีย

จะเห็นได้ชัดเจนว่บทบาทของคณะกรรมาธิการสามัญประจำรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๔ และ พ.ศ. ๒๕๑๕ เกิดจากการตระหนักถึงหน้าที่และความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นตัวแทนของปวงชนและนับ เป็นความพยายามที่จะสร้างสถาบันรัฐสภาให้มีความเข้มแข็ง และมีประสิทธิภาพในการควบคุมฝ่ายบริหาร ทั้งนี้ย่อมเป็นผลมาจากบรรยากาศทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย เพราะก่อนหน้านี้นี้จะเห็นได้ว่า คณะกรรมาธิการสามัญในรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๒ พอใจเพียงบทบาทในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติเท่านั้น และเนื่องมาจากองค์ประกอบของคณะกรรมาธิการที่แตกต่างกัน คือคณะกรรมาธิการสามัญในรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๒ ประกอบด้วยสมาชิกพรรคสหประชาไทย ๑๐ คน และสมาชิกพรรคประชาธิปไตย ๑ คน ในคณะกรรมาธิการแต่ละชุด ส่วนกรรมาธิการสามัญในรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๔ และ พ.ศ. ๒๕๑๕ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๑๗ ระบุให้ใช้การคำนวณตามอัตราส่วนที่หนึ่งของพรรคการเมืองในรัฐสภา คณะกรรมาธิการสามัญแต่ละชุด จึงมีบุคคลจากพรรคการเมืองต่างๆ ประกอบกัน

๔. บทบาทของคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๑๓, ๒๕๑๔, ๒๕๑๕ กับปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๑๕, ๒๕๒๐ จากการศึกษาพบว่าในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน คือ ในด้านองค์ประกอบของคณะกรรมาธิการวิสามัญ ปรากฏว่าโดยส่วนใหญ่แล้วผู้แทนของฝ่ายรัฐบาลจะคุมเสียงข้างมากในคณะกรรมาธิการแต่ละชุด ยกเว้นคณะกรรมาธิการชุดปี ๒๕๑๔ ที่ฝ่ายค้านมีมากกว่าฝ่ายรัฐบาล ๑ เสียง ซึ่งสืบเนื่องมาจากความขัดแย้งภายในพรรคสหประชาไทยเอง จากองค์ประกอบที่ฝ่ายบริหารมีเสียงข้างมากนี้เองที่ทำให้ฝ่ายนิติบัญญัติไม่สามารถควบคุมการใช้จ่ายของฝ่ายบริหารได้เต็มที่ แต่กลับทำให้ฝ่ายบริหารสามารถเข้ามามีอิทธิพลในการพิจารณางบประมาณได้ เพราะเสียงของกรรมาธิการฝ่ายพรรครัฐบาลกับเสียงของกรรมาธิการซึ่งรัฐบาลแต่งตั้งจากบุคคลภายนอกเมื่อรวมกันก็กลายเป็นเสียงส่วนใหญ่ของคณะกรรมาธิการ อีกประการหนึ่ง ที่มีความคล้ายคลึงกัน คือ การแปรญัตติของสมาชิกสภา

ผู้แทนราษฎร ซึ่งเรียกร้องให้ตัดทอนงบประมาณทหารลง และนำเงินไปเพิ่มเติมให้แก่ทบ
 ทางการพัฒนาท้องถิ่นหรืองบการเกษตรแทน ส่วนมติของคณะกรรมการวิชาการวิสามัญที่ออกมา
 นั้น มักจะอยู่ในด้านที่ตรงกันข้ามกับการแปรญัตติเสมอ เช่น การให้เพิ่มงบประมาณแก่
 กระทรวงกลาโหม และตัดงบประมาณกระทรวงเกษตร มีเพียงมติของคณะกรรมการ ปี
 พ.ศ. ๒๕๒๐ เท่านั้น ที่เป็นไปตามคำแปรญัตติของสภาผู้แทน

ส่วนในลักษณะที่แตกต่างกันในบทบาทของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณา ร่าง
 พระราชบัญญัติก็คือ ในด้านจำนวนผู้แปรญัตติ ปรากฏว่า ในรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๘ และ พ.ศ.
 ๒๕๑๙ มีผู้ขอแปรญัตติสูงมากคิดเป็นร้อยละ ๖๔.๖๘ และร้อยละ ๗๖.๗๐ ของจำนวนผู้แทน
 ทั้งหมด ส่วนในรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๒ มีผู้แปรญัตติอยู่ในระหว่างร้อยละ ๒๒-๓๐ เท่านั้น
 ส่วนในด้านการใช้เวลาในการพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณ ปรากฏว่า ในรัฐสภา
 พ.ศ. ๒๕๑๒ สภาผู้แทนราษฎรสามารถเร่งรัดการพิจารณาไว้ได้ จึงจะเห็นได้ว่าการ
 พิจารณาแต่ละครั้งได้ใช้เวลายาวนานมาก ซึ่งผิดกับการพิจารณาในรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๘
 ซึ่งกฎหมายรัฐธรรมนูญระบุให้สภาผู้แทนพิจารณาให้เสร็จภายใน ๔๐ วัน นับจากวันที่รับหลัก-
 การ มิฉะนั้นจะถือว่าสภาผู้แทนได้ให้ความเห็นชอบแล้ว ดังนั้นสภาผู้แทนจึงไม่มีโอกาสที่จะ
 หน่วงเหนี่ยวการพิจารณาได้เลย ส่วนในด้านการแปรญัตติของสมาชิกสภาผู้แทน ปรากฏว่า
 ในรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๒ สมาชิกสภาผู้แทนจะแปรญัตติร่างพระราชบัญญัติงบประมาณได้เฉพาะ
 รายการตัดทอนเท่านั้น แต่ไม่มีสิทธิที่จะ เสนอความเห็นว่าจะควรเพิ่มเติมงบประมาณให้แก่หน่วย
 ราชการใด ซึ่งแตกต่างจากสมัยรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๘ ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนที่แปรญัตติมีสิทธิ
 ที่จะตัดทอนงบประมาณและนำไปเพิ่มเติมให้แก่หน่วยราชการที่ตนเห็นสมควร

ในการพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายนี้ จะเห็นได้ว่าฝ่ายบริหาร
 เข้ามามีอิทธิพลควบคุมตั้งแต่การแต่งตั้งคณะกรรมการ ซึ่ง มีพวกของฝ่ายบริหารที่ได้รับการ
 แต่งตั้ง เข้าไปเป็นจำนวนเกินกว่าครึ่งหนึ่งอยู่แล้ว ทำให้การลงมติเพิ่มเติมและตัดทอนงบประ-
 มาณของแต่ละหน่วยราชการเป็นไปตามที่ฝ่ายบริหารต้องการ เพราะสามารถคุมเสียงของคณะ
 กรรมการไว้ได้ และเมื่อร่างพระราชบัญญัติ เข้าสู่ที่ประชุมสภา ฝ่ายบริหารก็ใช้เสียงที่มี
 มากกว่าในสภา ผ่านร่างพระราชบัญญัติเป็นกฎหมายไปได้ในที่สุด

๕. บทบาทของสมาชิกวุฒิสภาชุดที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๑๑ และสมาชิกวุฒิสภา ชุดที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๑๔ ซึ่งมีอำนาจในการปฏิบัติหน้าที่แตกต่างกันอย่างมาก ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งให้สิทธิแก่สมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๑๑ ในการตั้งกระทู้ถาม ในการยับยั้งร่างพระราชบัญญัติในการเสนอขู่ตีขอให้เปิดอภิปรายทั่วไป และสิทธิในการเสนอร่างพระราชบัญญัติ ส่วนสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๑๔ มีสิทธิแต่เพียงการตั้งกระทู้ถาม และยับยั้งร่างพระราชบัญญัติเท่านั้น นอกจากนี้ยังแตกต่างกันในองค์ประกอบของจำนวนสมาชิกด้วยคือ วุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๑๑ มีจำนวนสมาชิกถึง ๓ ใน ๔ ของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทน และประกอบไปด้วยข้าราชการประจำ วุฒิสภาชุดนี้จึงกลายเป็นฐานอำนาจให้แก่ฝ่ายบริหาร ส่วนวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๑๔ มีจำนวนสมาชิก ๑๐๐ คน ประกอบด้วยบุคคลอาชีพต่างๆ

จากการศึกษาบทบาทของสมาชิกวุฒิสภาในการพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติปรากฏว่าสมาชิกวุฒิสภาชุดที่ ๕ สมัย พ.ศ. ๒๕๑๔ มีบทบาทสูงที่สุดในการอนุมัติร่างพระราชบัญญัติ เป็นกฎหมาย ก่อร้อยละ ๑๐๐.๐๐ รองลงมาได้แก่สมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๑๑ อนุมัติร้อยละ ๙๖.๖๖ และสมาชิกวุฒิสภาชุดที่ ๕ สมัย พ.ศ. ๒๕๑๔ อนุมัติร้อยละ ๗๕.๐๐ ลักษณะของร่างพระราชบัญญัติที่ผ่านที่ประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๑๑ มีลักษณะเป็นงานประจำ ส่วนในรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๔ และ พ.ศ. ๒๕๑๕ มีร่างพระราชบัญญัติที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในสังคม ซึ่งเป็นประเภทที่มีลักษณะก้าวหน้าสมัยละ ๒ ฉบับ ส่วนร่างพระราชบัญญัติที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการดำเนินกิจกรรมมากขึ้นมีเพียงฉบับเดียวในรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๔

ส่วนบทบาทของสมาชิกวุฒิสภาในการควบคุมฝ่ายบริหาร ปรากฏว่าในวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๑๑ มีกระทู้ถามเพียง ๔ กระทู้ถาม จากสมาชิก ๒ ท่าน และในวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๑๔ มีกระทู้ถาม ๓ กระทู้ถาม และระงับไป ๑ กระทู้ถาม จากสมาชิก ๓ ท่าน ส่วนวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๑๕ ไม่มีกระทู้ถาม เนื่องจากกระทู้ถามถูกระงับไปทั้ง ๒ กระทู้ถามและจากการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการตั้งกระทู้ถามกับภูมิหลังของสมาชิกวุฒิสภาในด้านอาชีพ อายุ และคุณวุฒิแล้ว ปรากฏว่าภูมิหลังของสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๑๑ ที่ตั้งกระทู้ถาม ไม่ได้มีส่วนสัมพันธ์กับภูมิหลังของสมาชิกวุฒิสภาชุดนี้แต่อย่างใด เพราะสมาชิกวุฒิสภาส่วนใหญ่เป็นทหารทำหน้าที่เป็น

ฐานอำนาจให้แก่ฝ่ายบริหาร จึงไม่มีกระตุ้มจากสมาชิกวุฒิสภาเหล่านี้เลย ส่วนภูมิหลังของสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๑๘ ที่ตั้งกระตุ้ม ปรากฏว่ามีความสัมพันธ์กับภูมิหลังของสมาชิกวุฒิสภาโดยทั่วไป ทั้งในด้านคุณวุฒิ อายุ และอาชีพ

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า บทบาทของสมาชิกวุฒิสภาในรัฐสภาทั้งสามสมัย มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันมาก แม้ว่าโครงสร้างในรัฐธรรมนูญจะแตกต่างกัน และองค์ประกอบของสมาชิกวุฒิสภาจะแตกต่างกันก็ตาม ก็ไม่ได้เป็นตัวแปรให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในบทบาทของสมาชิกวุฒิสภาแต่อย่างใด แม้ว่าบรรยากาศทางการเมืองจะเปลี่ยนแปลงไปด้วยก็ตาม และนอกจากนี้เรายังสามารถสรุปได้อีกว่า สมาชิกวุฒิสภาในรัฐสภาทั้งสามสมัยนี้ ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ในการควบคุมการปฏิบัติงานของฝ่ายบริหาร และเป็น "สติ" ให้กับสภาผู้แทนราษฎร อย่างสมฐานะของตน

จากการศึกษาเปรียบเทียบบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภาในรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๒ และในรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๘ ซึ่งถึงแม้ว่าจะมีข้อจำกัดในการศึกษา เปรียบเทียบทางโครงสร้างรัฐธรรมนูญที่แตกต่างกันก็ตาม จากการศึกษาพบว่าบรรยากาศทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปมีอิทธิพลต่อการแสดงบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งในด้านการตั้งกระตุ้ม การเสนอร่างพระราชบัญญัติและการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการสามัญประจำรัฐสภา โดยที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๑๘ และ พ.ศ. ๒๕๑๘ มีบทบาทในฐานะตัวแทนของปวงชน ในลักษณะที่ก้าวหน้ากว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๑๒ ส่วนบทบาทของสมาชิกวุฒิสภาชุดที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๑๑ และสมาชิกวุฒิสภาชุดที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๑๘ นั้นมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันมาก จากการศึกษาพบว่าบรรยากาศทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปไม่ได้มีอิทธิพลต่อการแสดงบทบาทของสมาชิกวุฒิสภาชุดที่ ๔ ซึ่งมีข้อจำกัดตามกฎหมายรัฐธรรมนูญอยู่มาก ผิดกับสมาชิกวุฒิสภาชุดที่ ๔ ซึ่งกฎหมายรัฐธรรมนูญเปิดโอกาสให้แสดงบทบาททางการเมืองได้อย่างเต็มที่ กลับไม่ได้มีบทบาทเท่าที่ควร เพราะสมาชิกวุฒิสภาทำหน้าที่เป็นแต่เพียงฐานอำนาจของฝ่ายบริหาร เท่านั้น